

platí zásada: nic se nesmí díti contra bonos mores (mé „Záruky“, 23—25).

Všeobecně nelze odpovědět na otázku, jakým způsobem lze k-i dát. To je věcí speciálních ustanovení. Není-li jinakých předpisů, platí i tu samozřejmá zásada vyslovená v § 37 vládn. nař. č. 8/1928 Sb.: složení jistoty budiž uloženo „jen v rozsahu přiměřeném sledovanému účelu“. Tím jest umožněna ochrana n. s. s. s hlediska § 6 zák. o š. s.

Také při zajištění veřejných povinností bylo by v pochybnosti užití § 1374 o. z. o.

Jaké následky má nesložení uložené k., nelze říci všeobecně. Rozhodují o tom v první řadě speciální zákonné předpisy resp. smysl úředního rozkazu ukládajícího k-i. Někdy půjde o nepropůjčení nebo ztrátu práva, o nezavedení řízení (§ 37 a 95 vládn. nař. č. 8/1928 Sb.), jindy se k. exekučně vymůže a pod. Zvláštní ustanovení má cit. § 37 (3) vládn. nař. č. 8/1928 Sb.: nesložení k. má v zápětí fikci, že žadatel odvolal svůj návrh.

S hlediska všeobecného zajímají by mohly ještě některé otázky další, na něž odpovídáme s výhradou předpisů jinakých.

K. jako zajišťovací prostředek slouží dosažení určitého cíle: zaručení, že určitým povinnostem se vyhoví. V čem záleží reakce proti nedodržení garantovaného závazku? V tom, že se k. „užije“. To někdy znamená, že k. se prohlásí za propadlou úplně nebo částečně — § 37 (5) vládn. nař. č. 8/1928 Sb., jindy se k. vydá oprávněným interesentům. Sem patří na př. § 20 čes. hon. zákona: nájemci se má vydati k., „ač není-li zavazena za nějakou náhradu nebo pokutu“. Zde se vyskytuje několik otázek. Tento předpis je ilustrativní pro všechny podobné případy. Poškozený může žádati — na úhradu svého nároku — vydání k. přímo od okresního úřadu, rovněž ten, komu připadá pokuta. Jakého rázu jsou tyto nároky, jakož i nárok toho, kdo k-i složil, na vydání k.? Pokud jde o nárok složitele k. na její vrácení, hájil jsem v hesle „Honební právo“ (str. 732) proti říšskému a rakouskému správnímu soudu názor, že se jedná o veřejnoprávní nárok bez zřetele na to, zač k. ručí. Pražák ve svých klasických Sporech o příslušnost mezi soudy a úřady správními (I. díl, 1883, str. 116 a 117) posuzuje otázku pod hlediskem t. zv. soukromoprávních titulů. Potírá nyní překonanou teorii o titulech práva soukromého, pokládá ji za nebezpečnou a povážlivou, „poněvadž za platnosti (její) téměř

nebylo by poměru práva veřejného, který by nemohl býti přiveden před soud konstrukcí titulu takového“. Pražák tu přímo mluví proti praksi rak. říšského soudu, který deposici honební k. u politického úřadu považuje za „titul práva soukromého“. Stejně Pražák v Rakouském právu správním I., str. 93. Naproti tomu nepřesně se o věci vyjadřuje Pražák ve Sporech, II. sv., str. 292, pozn. 17, připouští-li, že by nájemce musil nastoupiti žalobu u řádných soudů, když by uplatňoval, že mu bylo z k. cos neprávem zadrženo. I tento spor patří před správní úřady, vždyť i § 18 a 20 čes. hon. zák. jsou uvedeny v § 23, jenž je základem kompetence správních, nyní politických úřadů. Před tyto úřady patří také nároky těch, kdož z titulu „náhrad“ se drží složené k. — § 20 čes. hon. zák. Celý § 20 je citován v § 23!

Někdy nebudou úřady správní kompetentní provést autoritativně všechny právní důsledky souvislé s k-i. Musí se omeziti na roli pouhého návrhatele. Může totiž k. býti zřízena také prostředky, o jejichž realizaci rozhodují řádné soudy: zřízení hypotéky.

Jiří Hoetzel.

Kázeňské a kárné právo vojenské.

I. Vývoj a prameny. 1. Vývoj a prameny v-ho káz-ho p-a. 2. Vývoj a prameny v-ho kár-ho p-a. — II. Dnešní stav v-ho káz-ho p-a. 1. Účel v-ho káz-ho p-a. 2. Věcný rozsah v. káz. pravomoci. 3. Osobní rozsah v. káz. pravomoci. 4. Poměr v. káz. pravomoci k vojenské pravomoci soudní. 5. Promlčení v-ých káz-ých poklesků. 6. Nositelé v. káz. pravomoci. 7. V. káz. tresty. 8. V. káz. řízení. a) Zásady řízení. b) Opravné prostředky. c) Přezkoumávání pravoplatných káz-ých rozhodnutí. d) Udílení milosti. e) Výmaz trestů. 9. V. káz. p. ve vojenských trestních ústavech. 10. V. káz. tresty jako donucovací prostředky. — III. Dnešní stav v-ho kár-ho p-a. 1. Účel v-ho kár-ho p-a. 2. Věcný rozsah v. kár. pravomoci. 3. Osobní rozsah v. kár. pravomoci. 4. Poměr v. kár. pravomoci k v. káz. pravomoci. 5. Poměr v. kár. pravomoci k trestní soudní pravomoci. 6. Promlčení v-ých kár-ých poklesků. 7. Nositelé v. kár. pravomoci. 8. V. kár. tresty. 9. V. kár. řízení. a) Zásady řízení. b) Řízení v I. stolici. c) Odvolání a odvolací řízení. d) Jiné opravné prostředky. e) Přezkoumávání pravoplatných kár-ých rozhodnutí nejvyšším správním soudem. f) Udílení milosti. g) Výmaz trestu. 10. Přechodná pravomoc kár-ých výborů. — IV. V. káz. a kár. p. soudcovské.

Zkratky:

MNO. = ministerstvo národní obrany.

VV. = Věstník věcní ministerstva národní obrany.

A-I-1 = služební předpis branné moci A-I-1, t. j. I. díl Služebního řádu branné moci; byl schválen rozkazem presidenta republiky z 24. V. 1926 a vydán výnosem MNO. čj. 26434 pres. voj. z 26. V. 1926 (VV. 1926, č. 26, čl. 276); změněn a doplněn podle zmocnění presidenta republiky z 16. XII. 1927 (VV. 1927, č. 65, čl. 691) výnosem MNO. čj. 3723-Řed. POÚP. z 25. V. 1928 (VV. 1928, č. 35, čl. 492).

A-XIV = služební předpis branné moci A-XIV, t. j. Služební předpis pro kárné výbory, II. opravené vydání; vydán výnosem MNO. čj. 6334/Řed. POÚP. z 20. IX. 1927 (VV. 1927, č. 51, čl. 508).

A-XIV/I = I. oddíl služebního předpisu A-XIV; obsahuje zák. č. 154/1923 Sb. ve znění podle zák. č. 103/1926 Sb. a podle zák. č. 55/1927 Sb.

A-XIV/II = II. oddíl služebního předpisu A-XIV; obsahuje nař. č. 203/1923 Sb. ve znění podle nař. č. 90 a 141/1927 Sb.

A-XIV/III = III. oddíl služebního předpisu A-XIV; obsahuje Instrukci a jednací řád kárných výborů.

J-III = služební předpis branné moci J-III, t. j. Vojenský vězeňský řád; vydán výnosem MNO. čj. 7541/Řed. POÚP. z 4. XII. 1928 (VV. 1928, č. 78, čl. 944); změněn výnosem MNO. čj. 20804-I/5. odděl. z 8. III. 1929 (VV. 1929, č. 15, čl. 194).

v. tr. ř. = vojenský trestní řád, t. j. zák. č. 131/1912 ř. z. a zák. čl. XXXIII/1912.

I. Vývoj a prameny.

I. Vývoj a prameny vojenského kázeňského práva. V. káz. p. (dříve vojenské disciplinární trestní právo) vzniklo odštěpením od vojenského trestního práva jako jeho mírnější stupeň (*delicta leviora*). V Rakousku bylo po prvé jednotně upraveno disciplinární trestní normou z r. 1763. Nové úpravy se mu dostalo v služebním řádě z r. 1768, 1807 a z r. 1860, v disciplinárním předpise z r. 1869 a v služebním řádě z r. 1873, změněném r. 1903. V našem státě byl nejprve zaveden disciplinární řád ruských legií (rozkaz gen. Diviše z 12. XI. 1918 a ministra národní obrany z 23. XI. 1918), ale poněvadž se za tehdejšího uvolnění kázně neosvědčil, byl r. 1919 zrušen a nahrazen Zatímním kázeňským řádem (výnos MNO. čj. 5481/VI z 29. VII. 1919, VV. 1919, č. 45, čl. 914), navazujícím do jisté míry na poslední služební řád rakouský. Zatímní káz-ý řád platil až do r. 1922, kdy vyšlo první vydání I. dílu Služebního řádu branné moci (výnos MNO. čj. 40000 pres. voj. ze 7. VIII. 1922, VV. 1922, č. 41,

čl. 290), v jehož hlavě VI. bylo nově upraveno vojenské disciplinární trestní právo. Zákonný základ dostala tato instituce v části I. zák. č. 154/1923 Sb. (byl novelisován zák. č. 55/1927 Sb.), při čemž bylo disciplinární trestní právo přejmenováno na právo káz. Podrobnosti v-ho káz-ho p-a byly upraveny v hlavě VI. A-I-1 a schváleny presidentem republiky jako vrchním velitelem veškeré branné moci (viz tisk posl. sněm. č. 4135 z r. 1923, str. 32, k § 11). O káz-m právu ve vojenských trestních ústavách jedná § 11, odst. 2., zák. č. 154/1923 Sb. a §§ 47—52 J-III, o káz-m právu vojenských soudců § 35, odst. 1., zák. č. 154/1923 Sb. a oddíl II. nař. č. 152/1927 Sb.

2. Vývoj a prameny vojenského kárného práva. V. kár. p. se vyvinulo z rakouského vojenského práva čestného, jehož úkolem bylo chránit důstojnickou čest. Původně byla v býv. Rakousku chráněna důstojnická čest trestáním soudním a ve vojenském trestním zákoně č. 19/1855 ř. z. bylo poškození důstojnické cti v určitých taxativně vypočtených případech prohlášeno za vojenský zločin (§ 299 až 303 v. tr. z.). Tato úprava se neosvědčila; jednak byla příliš příkrá, když z porušení stavovských povinností konstruovala zločiny, jednak však neúplná, ježto menší stavovské poklesky ponechávala docela bez trestu. Stávalo se pak dosti často, že důstojnické sbory za onoho stavu sahaly k svépomoci; prohřešil-li se důstojník proti stavovské cti tak, že tím nespáchal delikt soudní, uspořádali důstojníci jeho útvaru důstojnické shromáždění, v němž ho po sumárním vyšetření věci vyzvali, aby se vzdal své hodnosti. Chtíc tento svémocný postup zameziti, zřídila vojenská správa r. 1867 vojenské čestné soudy, v nichž důstojníci rozhodovali o odnětí důstojnické hodnosti pro poškození stavovské důstojnické cti. Z čestných soudů vznikly r. 1871 vojenské čestné rady a řízení před nimi bylo nově upraveno r. 1884, 1908 a 1917. V našem státě byly čestné rady r. 1919 přetvořeny v disciplinární výbory (výnos MNO., uveřejněný ve VV. 1919, č. 8, čl. 207, a schválený dekretem presidenta republiky z 2. VI. 1923), při čemž místo stavovské cti za chráněný statek prohlášeno dobré jméno vojska. Zákonnou úpravu dostala tato materie v části II. zák. č. 154/1923 Sb., který byl novelisován zák. č. 55/1927 Sb. (z části též změněn zák. č. 103/1926 Sb.); při tom byla instituce přejmenována na v. kár. p.

a rozšířena věcně na porušení povinností úředních a služebních, v osobním směru pak na gážisty mimo služební třídy. Podrobná ustanovení o v-m kár-m p-u byla dána v nař. č. 203/1923 Sb., které bylo novelisováno nař. č. 90/1927 Sb. (z části též změněno nař. č. 141/1927 Sb.), jakož i v Instrukci a jednacím řádě kár-ých výborů. V. kár. p. soudcovské je upraveno v § 35, odst. 1., zák. č. 154/1923 Sb. a v oddílu III. nař. č. 152/1927 Sb.

II. Dnešní stav v-ho káz-ho p-a.

1. Účel vojenského kázeňského práva. V. káz. p. je mírnějším stupněm vojenského trestního práva. Tak jako vojenské soudnictví vztáhlo svou kompetenci i na delikty obecné, rozšířilo v. káz. p. v novější době svou působnost na přestupky správní. Je tedy nyní účelem v-ho káz-ho p-a udržovati ve vojsku kázeň (vojenskou i občanskou) trestáním menších provinění proti vojenským a občanským povinnostem.

2. Věcný rozsah vojenské kázeňské pravomoci. Do věcného rozsahu v. káz. pravomoci náleží:

a) v. káz. přestupky, t. j. provinění proti vojenským povinnostem, která nejsou soudně trestná;

b) správní káz. přestupky, t. j. delikty stíhané jinak politickými (policejními) úřady, ledaže by bylo v příslušném zákoně výslovně stanoveno, že i osoby podrobené v. káz. pravomoci mají pro tyto přestupky podléhati politickým nebo policejním úřadům (takový zákon dosud nebyl vydán);

c) vojenské přečiny, t. j. přečiny uvedené v II. dílu vojenského trestního zákona č. 19/1855 ř. z., má-li káz-ý představený nebo vojenský prokurátor (funkcionář vojenského prokurátora), zastavující trestní řízení, káz. potrestání za dostatečné (§ 2, odst. 1., A-XIV/I, čl. 233, 234 A-I-1, §§ 138, 239, odst. 2., v. tr. ř. a čl. XXVI zák. č. 89/1918 Sb.).

K v-ým káz-ým přestupkům lze přičísti některé přestupky stíhané jinak pořádkovými tresty soudními, které jsou stran osob podřízených v. káz. pravomoci do této pravomoci výslovně přikázány, na př. rušení pořádku při soudním přelíčení (§ 202 zák. č. 113/1895 ř. z., § 143 nař. č. 112/1897 ř. z., §§ 210, 212 zák. čl. I/1911, § 142 nař. č. 99/1924 Sb., § 233 zák. č. 119/1873 ř. z., § 298 zák. čl. XXXIII/1896, §§ 266—268 v. tr. ř.) nebo neposlechnutí svědeckého předvolání k civilnímu soudu (§ 333, odst. 3., zák. č. 113/1895 ř. z., § 143 nař. č. 112/1897

ř. z., § 296 zák. čl. I/1911 a § 142 nař. č. 99/1924 Sb.).

3. Osobní rozsah vojenské kázeňské pravomoci. Co do osobního rozsahu vztahuje se v-á káz-á pravomoc nejen na vojenské osoby v činné službě, nýbrž i na ostatní osoby podřízené vojenské soudní pravomoci (výjimku činí příslušníci četnictva, kteří, ačkoli podléhají vojenské soudní pravomoci vždy, jsou podřízeni v. káz. pravomoci jen tehdy, konají-li službu v branné moci nebo jsou-li ve vojenské soudní vazbě); podléhají-li některé osoby vojenským soudům jen pro porušení určitých povinností (na př. vojenské osoby mimo činnou službu pro nenastoupení do činné služby), jsou podrobeny v. káz. pravomoci také jen v tomto směru. Vedle toho podléhají v. káz. pravomoci některé osoby vojenským soudům nepodřízené (na př. nezařazení odvedenci pro neohlášení se při odchodu do presenční služby nebo k vojenskému výcviku, vojenští gážisté mimo činnou službu pro v. káz. přestupky spáchané v písemném styku s vojenskými útvary) (§ 3, odst. 1., A-XIV/I, čl. 245 A-I-1, § 34 zák. č. 193/1920 Sb. ve znění podle zák. č. 53/1927 Sb.).

4. Poměr vojenské kázeňské pravomoci k vojenské pravomoci soudní. Hranice mezi v-ým káz-ým a v-ým trestním právem jsou plynulé, neboť vojenské přečiny patří jak do vojenské soudní, tak i do káz. pravomoci a o příslušnosti jednoho nebo druhého fora rozhoduje úvaha o výši trestu, jaký pachatel zaslouží. Rozhodnutí v této alternativě má značné důsledky: odkáže-li se věc na pole káz., může se i při prokázané vině upustiti od potrestání (zásada oportunity — viz dále č. 8 a) a ani potrestání samo nezbavuje vinníka občanské zachovalosti; zvolí-li se cesta soudní, není možné upustiti od potrestání (zásada legality — viz § 43 v. tr. ř. a čl. V zák. č. 89/1918 Sb.), trest se zapíše do rejstříku trestů a u vojenských gážistů dokonce po soudním potrestání následuje ještě řízení kár., i když činem nebyly zároveň porušeny povinnosti stavovské, nýbrž jen povinnosti úřední a služební. Tuto příkrost zmirňuje čl. I, odst. 6., písm. a, zák. č. 55/1927 Sb., kde je dovoleno, aby se v kár. řízení upustilo v případě posléz uvedeném od uložení trestu.

Druhým znakem neurčitosti hranic mezi v-ým káz-ým a vojenským trestním právem jest možnost zahrnouti vojenské i správní káz. přestupky do vojenského ří-

zení soudního, když se mnohočinně sbíhají s delikty soudními (§ 2, posl. odst., v. tr. ř.).

5. Promlčení vojenských kázeňských poklesků. Káz. přestupky vojenské i správní se promlčují za 3 měsíce po spáchání; o promlčení vojenských přečinů platí ustanovení vojenského trestního zákona č. 19/1855 ř. z. (většina jich se promlčuje za 12 měsíců, několik málo za 3 měsíce). Promlčení se přerušuje: a) zahájením v-ho káz-ho řízení, b) úkony přerušujícími promlčení podle vojenského trestního práva, jestliže byl káz-ý poklesek pojat do trestního řízení soudního (viz č. 4, odst. 2.), c) nařízením kár-ho řízení, jestliže bylo pro káz-ý poklesek (při jednočinném souběhu s porušením stavovských povinností) nařízeno řízení před kár-ým výborem (viz oddíl III., č. 4). Bylo-li promlčení přerušeno, může se nové promlčení počítati teprve, když se ukončilo řízení, jehož úkony promlčení přerušily (§ 9 A-XIV/I, čl. 241—243 A-I-1).

6. Nositelé vojenské kázeňské pravomoci. V-á káz-á pravomoc je atributem moci velitelské; proto přísluší jen představeným vinníkovým, kteří mají velení (správu) útvaru, a nikoli orgánům velitelovým; výjimku činí káz-á pravomoc náčelníka hlavního štábu, generálního inspektora branné moci a šéfa presidia MNO. Představení nižší než velitelé vojskových těles smějí ukládati jen tresty méně významné nebo v menší výměře. Nižší představení než velitelé setnin mají v-ou káz-ou pravomoc, jen jsou-li odloučeni nebo jsou-li veliteli transportu (§ 5 A-XIV/I, čl. 268 až 270 A-I-1). President republiky, který je vrchním velitelem veškeré branné moci a v této vlastnosti vojenským představeným (čl. 46 A-I-1), sám si v-ou káz-ou pravomoc nevyhradil.

7. Vojenské kázeňské tresty. Soustava v-ých káz-ých trestů je pestrá; jsou v ní tresty podobné trestům soudním (tresty na svobodě a ztráta hodnosti), kromě toho však i tresty sloužící účelům specificky káz-ým (tresty pořádkové). Rozděleny jsou káz. tresty do 4 skupin: 1. důtka ústní a písemná; 2. pořádkové tresty (omezení vycházky příslušníků mužstva z kasáren, omezení jejich dovolené, uložení kasárních prací nebo služeb vojínům); 3. tresty na svobodě (u mužstva kasární vězení a vězení po službě do 30 dní, prostá a zostřená samovazba do 21 dní, u gážistů domácí a zostřené domácí vězení do 21 dní); 4. odnětí poddůstojnické hodnosti po předchozí výstraze (hodnost vojenského gážisty

nelze odníti ve v-m káz-m řízení). V poli je nebezpečí uvolnění kázně větší a soud těžko dostupný a proto tam lze ukládati tresty na svobodě v dvojnásobné výměře a poddůstojníky zbavovati hodnosti bez předcházející výstrahy (§ 4 A-XIV/I, čl. 251 až 253, 255—261 A-I-1).

Spojovati káz. tresty je dovoleno, avšak jen v omezené míře (s kasárním vězením lze spojití uložení kasárních prací nebo služeb, s omezením dovolené kterýkoli jiný pořádkový trest nebo trest na svobodě) (čl. 254 A-I-1).

8. Vojenské kázeňské řízení. a) Zásady řízení. V zájmu vojenské kázně jest v. káz. řízení stručné, ale stručnost nesmí býti na újmu důkladnosti vyšetření (§ 6, odst. 1. a 2., A-XIV/I, čl. 287, 288 A-I-1). Řízení je ovládáno zásadou opportunity; každý káz-ý poklesek nemusí býti potrestán, nýbrž jen když nelze očekávati účinku od poučení, napomenutí nebo výstrahy, zvláště projevuje-li vinník neposlušnost nebo nedostatečný cit pro povinnost (čl. 286 A-I-1, viz též heslo Disciplinární právo, str. 407, odst. 2.). Káz. tresty lze ukládati též podmíněčně; osvědčí-li se vinník v zkušební době, promine se mu výkon trestu a trest se vymaže (§ 6, odst. 3., A-XIV/I, čl. 302 a 312 A-I-1).

b) Opravné prostředky. Řádným opravným prostředkem ve v-m káz-m řízení je stížnost; k ní jest oprávněn jen potrestaný obviněný, a to do 3 dní od oznámení káz-ho rozhodnutí. Podání stížnosti má účinek devoluční (rozhodnutí se přenáší na představeného, jenž je přímo nadřízen představenému uloživšimu trest) a účinek fakultativně odkládací (první i vyšší instance může výkon trestu odložit až do vyřízení stížnosti) (§ 7, odst. 1. až 3., A-XIV/I, čl. 294, 295 A-I-1).

Počet stížnostních instancí není určen pevnou číslicí, nýbrž hranicemi hierarchickými. Osobám mužstva se končí instancní postup u velitele vojskového tělesa, rotmistrům u velitele divise, důstojníkům u zemského vojenského velitele; byl-li v první instanci trest uložen těmito veliteli nebo představenými, kteří jim nepodléhají, končí se stížnostní postup u instance druhé. Uložil-li trest ministr národní obrany, není proti tomu opravného prostředku. Je tedy nejmenší počet instancí 1 (ministr národní obrany), největší 6 (velitel odloučené roty, praporu, pluku, brigády, divise, zemský vojenský velitel) (§ 7, odst. 4., A-XIV/I, čl. 296 A-I-1).

Kromě toho existuje ve v-m káz-m řízení ještě dohlédací stížnost na průtahy při vyřizování řádné stížnosti, pak navrácení k předešlému stavu při zmeškání stížnostní lhůty a obnova řízení (jen v prospěch potrestaného a pouze do 2 let). O navrácení k předešlému stavu a o obnově řízení rozhoduje s konečnou platností druhá instance (§ 7, odst. 5. a 6., § 8 A-XIV/I, čl. 297 až 299 A-I-1).

c) Přezkoumávání pravoplatných kázeňských rozhodnutí. S dozorcím právem vyšších představených je spíato právo jakési mimořádné revise. Shledají-li vyšší představení, že uložený trest byl nepřipustný nebo nepřiměřený nebo že trestající velitel nebyl oprávněn jej uvaliti, mohou trest změnit nebo zrušit. Neuplynula-li od ukončení káz-ho řízení ještě promlčecí doba, mohou tohoto práva užiti i v neprospěch potrestaného (§ 6, odst. 4., A-XIV/I, čl. 308 A-I-1).

Stížnost na káz-á rozhodnutí k nejvyššímu správnímu soudu je ex lege vyloučena (§ 7, odst. 7., A-XIV/I, viz též heslo: Disciplinární právo, str. 406).

d) Udílení milosti. Abolice ve v-m káz-m řízení neexistuje (při zásadě opportunity není jí třeba); právo agraciace přísluší představenému, který uložil trest, a představeným vyšším (§ 6, odst. 4., A-XIV/I, čl. 307 A-I-1).

e) Výmaz trestů. Na výmaz káz-ho trestu ze záznamu o trestech má potrestaný nárok, nespáchal-li po určité době (2 roky, 5 let, druhá polovice presenční služba) žádný poklesek, nebo stal-li se rotmistrem a po 2 roky se neprovinil žádným poklesekem, nebo stal-li se důstojníkem. Výmaz káz-ho trestu z milosti povoluje ministr národní obrany (čl. 312 A-I-1).

9. Vojenské kázeňské právo ve vojenských trestních ústavech. V-á káz-á pravomoc nad vězni ve vojenských trestních ústavech má ráz pravomoci korekční a platí pro ni zvláštní soustava trestů (§ 11, odst. 2., A-XIV/I). Tyto tresty jsou jiné u vyšetřovanců, jiné u trestanců a rozdílné podle hodnostních skupin uvězněných osob; vyskytuje se mezi nimi důtka, odnětí výhod v stravě, omezení korespondence a návštěv, zákaz kouření, vyloučení z procházky, tvrdé lůžko, půst, samovazba a temná komora (§§ 48, 49 J-III). Káz-ou pravomoc vykonává přednosta soudu, je muž je svěřen dozor nad trestním ústavem, velitel trestnice, správce věznice a velitel vojenské nemocnice, která má uzavřené od-

dělení; jen na některé poklesky je omezena káz-á pravomoc vojenského prokurátora, funkcionáře vojenského prokurátora, generálního vojenského prokurátora, presidenta nejvyššího vojenského soudu a přednosta justičního oddělení MNO. (§ 51 J-III).

10. Vojenské kázeňské tresty jako donucovací prostředky. Spíše donucovacími prostředky než tresty jsou káz. tresty vězení, které ukládá káz-ý představený na žádost vojenského soudu vojenským osobám v činné službě, jež bez zákonného důvodu odpírají svědeckou výpověď aneb účast jako znalci při podání posudku nebo při vykonání svědecké nebo znalecké přísahy neb odmítají vykonávati funkci tlumočnicků nebo vydati zabavené věci. Povaha donucovacích prostředků se jeví zvláště v tom, že výkon trestu musí býti zastaven, jakmile potrestaný upustí od své penitence. Opravné prostředky káz. nejsou dovoleny, nýbrž jen rozklad nebo stížnost na to, že soud o potrestání požádal. Tresty lze opakovati, ale jejich úhrn nesmí, vede-li se řízení pro zločiny, přesahovati 6 měsíců, vede-li se pro přečiny nebo přestupky, 3 měsíce; kromě toho nesmějí tresty přesahovati dobu trestního řízení v příslušné instanci (§ 193, odst. 1.—3., 208, 85, 226 v. tr. ř., čl. 375—379 A-I-1).

III. Dnešní stav v-ho kár-ho p-a.

1. Účel vojenského kárného práva. Úkolem v-ho kár-ho p-a jest chrániti trestáním vojenských gážístů dobré jméno vojska před poškozováním a ohrožováním, jakož i přezkoumávati, zda dostačuje soudní trest za porušení úředních a služebních povinností uložený (resp. nahrazovati soudní trest tam, kde soudní trestnost porušení úředních a služebních povinností zanikla).

2. Věcný rozsah vojenské kárné pravomoci. Do věcného rozsahu v. kár. pravomoci náleží:

a) porušení stavovských povinností, t. j. poškozování neb ohrožení dobrého jména vojska;

b) porušení úředních a služebních povinností, které je zároveň trestným činem, vymykajícím se káz-mu vyřízení (§ 12 A-XIV/I).

Ad a). Stíhání porušení stavovských povinností je hlavní doménou v-ho kár-ho řízení. Dobrým jménem vojska se rozumí úsudek veřejnosti o morálních kvalitách vojska a proto se spatřuje poškozování dobrého jména vojska v jednáních a opominutích, kterými se o těchto kvalitách vzbud-

zuje ve veřejnosti úsudek nepříznivý, kdežto ohrožení dobrého jména vojska je charakterisováno možností takového úsudku.

Ad b). Do v. kár. pravomoci patří jen taková porušení úředních a služebních povinností, jež mají zároveň kvalifikaci zločinu (obecného nebo vojenského), obecného přečinu nebo soudního přestupku anebo jsou vojenským přečinem tak závažným, že se podle úsudku kompetentního činitele (viz oddíl II., č. 2, písm. c) vymyká káz-mu vyřízení. Lehčí porušení úředních a služebních povinností patří jako káz. poklesky do v. káz. pravomoci (§ 2 A-XIV/II, § 2 A-XIV/III).

Za zmínku stojí, že podle vládního návrhu zákona č. 154/1923 Sb. (tisk 3901 posl. sněm. z r. 1922) nemělo porušení úředních a služebních povinností vůbec náležeti do v. kár. pravomoci a bylo do ní přikázáno parlamentem (tisk 4135 posl. sněm. z r. 1923) nedosti vhodně; na tvrdosti z této úpravy resultující bylo upozorněno v oddílu II., č. 4, odst. 1.

3. Osobní rozsah vojenské kárné pravomoci. Co do osobního rozsahu vztahuje se v-á kár-á pravomoc na vojenské gážísty (důstojníky i gážísty mimo služební třídy) v činné službě i mimo činnou službu (§ 12 A-XIV/I, § 1 A-XIV/II); podmínkou jest, aby byli vojenskými gážísty v době spáchání poklesku a od té doby až do jeho souzení. Pozbude-li vojenský gážísta po spáchání kár-ho poklesku vojenské hodnosti, ukončí se nad ním v-á kár-á pravomoc (§ 84, odst. 1., A-XIV/III).

4. Poměr vojenské kárné pravomoci k vojenské pravomoci kázeňské. Je-li provinění osoby, která podléhá oběma pravomocím, zároveň poklesem káz-ým i porušením povinností stavovských (jiný jednočinný souběh poklesku káz-ho a kár-ho není možný), má v-á kár-á pravomoc přednost a konsumuje v-ou pravomoc káz-ou. V takovém případě se provede jen v. kár. řízení a v něm se potrestá obviněný pro porušení povinností stavovských a pro káz-ý poklesek (§ 2, odst. 2., A-XIV/I, § 2, odst. 3., § 3, odst. 3., A-XIV/II). Byl-li poklesek, dříve než byl objeven onen jednočinný souběh, potrestán káz-y, musí kár-ý výbor při výměře kár-ho trestu přihlížeti k trestu káz-mu již uloženému (§ 2, odstavec 3., A-XIV/II). Při mnohočinném souběhu se vede v. káz. a kár. řízení odděleně a na sobě nezávisle.

5. Poměr vojenské kárné pravo-

moci k trestní pravomoci soudní. Je-li kár-ý poklesek zároveň deliktem soudním, který se vymyká káz-mu vyřízení, provede se, nezanikla-li soudní trestnost, nejprve řízení soudní a teprve po něm v. kár. řízení. Vyjde-li taková kvalifikace kár-ho poklesku najevo teprve za kár-ho řízení, musí se kár. řízení přerušiti a pokračuje se v něm po pravoplatném ukončení řízení soudního (§ 12, odst. 4., A-XIV/I).

Byl-li o kár-m poklesku, jenž je zároveň soudně trestný, rozhodnuto již rozsudkem trestního soudu (vojenského nebo občanského), jest kár-ý výbor vázán nejen rozsudečným výrokem (enunciátem), nýbrž i skutkovými zjištěními rozsudku. Vyjdou-li v kár-m řízení najevo průvody nové, které, kdyby byly soudu známy, mohly by změnit jeho výrok, musí dáti kár-ý výbor soudu příležitost, aby je hodnotil jako důvody pro obnovu trestního řízení, a pak je zase výrokem soudu vázán. Jen tehdy, když není obnova trestního řízení právně přípustná, protože nové průvody neodporují rozsudečnému výroku, nýbrž jen odůvodnění rozsudku, může se kár-ý výbor podle nových průvodů odchýliti od zjištění v rozsudku (§ 90, odst. 11., A-XIV/III).

6. Promlčení vojenských kárných poklesků. V. kár. poklesky se nepromlčují (§ 65, odst. 7., A-XIV/III); ustanovení o promlčení káz-ých poklesků (viz oddíl II., č. 5) však platí, i když jsou káz. poklesky pojaty do v-ho kár-ho řízení.

7. Nositelé vojenské kárné pravomoci. Nositeli v. kár. pravomoci jsou kár. výbory a příslušní představení (velitelé divisi, zemští vojenští velitelé a ministr národní obrany). Tito představení rozhodují o zavedení kár-ho řízení sami, kdežto při finalisování řízení účastní se činitelé oba: kár. výbory soudí a příslušní představení rozhodují o potvrzení a tím o pravoplatnosti výroků kár-ých výborů (viz heslo: Disciplinární právo, str. 398, odst. 3.). Kár. výbory vyjadřují stavovské názory vojenských gážístů, příslušní představení jsou exponenty vojenské správy.

V I. stolici soudí čtyři kár. výbory: a) kár. výbory u velitelství divisi, které soudí gážísty mimo služební třídy a nižší důstojníky (od podporučíka do kapitána), b) kár. výbory u zemských vojenských velitelství, které soudí vyšší důstojníky (od štábního kapitána do plukovníka), c) kár-ý výbor MNO., který soudí generály, a d) legionářský kár-ý výbor, který soudí vojenské gážísty-legionáře pro poklesky

spáchané před návratem do vlasti. Tyto kár. výbory jsou pětičlenné (stálý předseda a 4 členové ustanovení pro každý případ podle stanoveného pořadu — jeden z nich má býti podle možnosti znalý práva) (§ 13, odst. 1., 2. a 4., A-XIV/I).

V II. stolici soudí odvolací kár-ý výbor u MNO., složený ze stálého předsedy a 4 stálých členů, z nichž jeden musí býti důstojníkem justiční služby (§ 13, odst. 3., A-XIV/I).

Potvrzovací právo příslušných představených se vztahuje v I. stolici na všechna konečná usnesení kár-ých výborů (byl-li uložen přísnější trest než písemná výstraha, rozhoduje o potvrzení ministr národní obrany) a pak na usnesení, že se řízení přerušuje, dokud se duševně chorý obviněný neuzdraví, nebo že se řízení částečně zastavuje; odepře-li příslušný představený usnesení potvrditi, způsobí tím buď devoluci řízení na odvolací kár-ý výbor (jde-li o konečné usnesení vydané po závěrečném projednání) nebo pokračování v řízení v I. instanci (jde-li o zastavení řízení neb o přerušování řízení do uzdravení obviněného) (§ 18, odst. 4., § 22, odst. 4. a 6., A-XIV/I, § 32, odst. 4., § 35 A-XIV/II).

V odvolacím řízení má potvrzovací právo ministr národní obrany; toto právo se vztahuje na konečná usnesení odvolacího kár-ho výboru (po nepotvrzení musí odvolací kár-ý výbor vydati nové konečné usnesení) a na usnesení téhož výboru z nevěřejné porady, jímž se konečné usnesení kár-ho výboru I. stolice zrušuje neb jímž se odvolání zamítá nebo vyslovuje souhlas s konečným usnesením kár-ho výboru I. stolice (po nepotvrzení musí se u odvolacího kár-ho výboru provést závěrečné projednání) (§ 25, odst. 1., 2. a 7., A-XIV/I, § 98, odst. 7., § 102 A-XIV/III).

Nepotvrdí-li příslušný představený usnesení kár-ho (odvolacího kár-ho) výboru, může své rozhodnutí odůvodniti. Poněvadž však kár. výbory jsou v svém rozhodování nezávislé (§ 13, odst. 7., A-XIV/I), nejsou při dalším rozhodování názorem příslušného představeného vázány a proto může v konečné fázi řízení, t. j. mezi odvolacím kár-ým výborem a ministrem národní obrany dojíti v téže věci k opětovným konfliktům, jež mohou překážeti pravoplatnému ukončení řízení (viz heslo: Disciplinární právo, str. 398, odst. 3.). Výjimkou jsou pro kár. výbory tato mínění příslušných představených závazná: a) mínění příslušného představeného, že obviněný ne-

trpí duševní chorobou a že proto není příčiny k přerušování řízení, nebo že šetření o duševní poruše potřebuje doplnění (§ 35, odst. 4., A-XIV/II); b) mínění ministra národní obrany, že odvolací řízení potřebuje doplnění (§ 25, odst. 7., A-XIV/I).

Vedle příslušných představených a kárných výborů účastní se ve v-m kár-m řízení ještě tito činitelé: a) zpravodaj (vede vyšetřování a zapisuje při závěrečném projednání a ve všech poradách I. stolice) (§ 17 A-XIV/I); b) kár-ý žalobce (zastupuje služební zájmy a musí býti slyšen před každým opatřením kár-ho výboru I. stolice) (§ 16, odst. 1., 3., 4., A-XIV/I); c) odvolací kár-ý žalobce (má touž úlohu v odvolacím kár-m řízení) (§ 16, odst. 2., A-XIV/I, § 23 A-XIV/II); d) obhájce (buď je přibrán obviněným neb je určen velitelstvím neb úřadem, u něhož je kár-ý výbor zřízen; může jím býti vojenský gázista neb osoba, která může obhajovati před trestními soudy) (§ 19 A-XIV/I).

8. Vojenské kárné tresty. Soustava trestů ve v-m kár-m řízení značí přechod od trestů starého vojenského čestného řízení k disciplinární trestní soustavě, jakou mají civilní státní zaměstnanci. Nejmírnějším trestem je písemná výstraha, nejtěžším odněti vojenské hodnosti se ztrátou nároku na zaopatřovací platy. Mezi oběma extrémy je několik trestů přechodných (§ 23 A-XIV/I).

9. Vojenské kárné řízení. a) Zásady řízení. Napodobujíc vojenské trestní řízení, převzalo v. kár. řízení i některé zásady v onom řízení platné, tak na př. zásadu materiální pravdy, zásadu volného uvažování průvodních prostředků a zásadu kontraktorního projednávání, pokud jde o stádium rozhodovací. Zejména však je ve v-m kár-m řízení podle trestního vzoru uplatněna zásada legality, která příslušným představeným ukládá, aby nařídili kár. řízení o každém kár-m poklesku, o němž se dovědí (§ 65, odst. 1., A-XIV/III); zprostiti od této povinnosti může je jen prezident republiky nařízením abolicie řízení (§ 15, odst. 5., A-XIV/I) (zásada oportunity by činila instituci abolicie zbytečnou). Podmínečný odklad trestu ve v-m kár-m řízení neexistuje.

b) Řízení v I. stolici. V. kár. řízení zahajuje příslušný představený písemným rozkazem, který se dodá prostřednictvím představeného, u něhož je kár-ý výbor zřízen, kár-ho žalobce a předsedy kár-ho výboru do rukou zpravodajových, jenž provede vyšetřování (§§ 15, 16, 17, odst. 1.

až 6., A-XIV/I). Po skončení vyšetřování shrne zpravodaj jeho výsledky do přehledné zprávy, kterou kár-ý žalobce doplní svými návrhy; pak se radí kár-ý výbor v neveřejné poradě, má-li se věc odkázati k závěrečnému projednání či zastaviti či vyříditi jinak (vyšetřování doplniti, řízení přerušiti) (§ 17, odst. 7., A-XIV/I, § 32 A-XIV/II). Závěrečné projednání se podobá hlavnímu přelíčení u trestních soudů, je však vždy neveřejné; účastní se ho vedle kár-ho výboru a zapisujícího zpravodaje kár-ý žalobce, obviněný a jeho obhájce; obviněný může si přivést tři vojenské gážísty jako důvěrníky (§ 21 A-XIV/I). Závěrečné projednání se končí závěrečnými přednesy stran; následuje porada kár-ho výboru o konečném usnesení, jež předseda ihned vyhlásí a později písemně vyhotovené obviněnému dodá (§ 22 A-XIV/I).

c) Odvolání a odvolací řízení. Obviněný, který byl uznán vinným, může podat do 14 dní od dodání konečného usnesení odvolání, čímž dosáhne přezkoumání konečného usnesení odvolacím kár-ým výborem (§ 24 A-XIV/I, § 96, odst. 3., A-XIV/III). Kár-ý žalobce nemá odvolací právo a může jen příslušnému představenému navrhnouti, aby odepřel konečné usnesení potvrditi, čímž také dosáhne devoluce na odvolací kár-ý výbor; podal-li již obviněný odvolání, zanikla pro příslušného představeného příležitost k odepření potvrzení a může pak jen připojiti své poznámky (§§ 93, 97, odst. 5., A-XIV/III).

Odvolací kár-ý výbor se neváže na odvolání ani na vývody příslušného představeného a přezkoumává konečné usnesení I. stolice v celém rozsahu z úřední moci (§ 101 A-XIV/III); zpravidla rozhoduje po závěrečném projednání; bez závěrečného projednání může buď vydati jen rozhodnutí zrušovací (zrušiti konečné usnesení I. stolice pro nenapravitelné vady) nebo odvolání zamítnouti v případech naprosto nepochybných. Rozhodnutí po odvolacím závěrečném projednání se děje konečným usnesením (§ 25 A-XIV/I).

d) Jiné opravné prostředky. Vedle odvolání zná v. kár. řízení ještě navrácení k předešlému stavu při zmeškání odvolací lhůty, obnovu řízení v prospěch i nepospěch obviněného a konečně mimořádnou obnovu řízení na prospěch potrestaného (jen v případech, kde bylo potvrzovací právo vykonáno zemským vojenským velitelem nebo velitelem divise). O žádosti za navrácení k předešlému stavu rozhoduje

kár-ý výbor I. stolice a v II. instanci odvolací kár-ý výbor (žádné potvrzování); o obnově a mimořádné obnově rozhoduje MNO. (§ 27—29 A-XIV/I).

e) Přezkoumávání pravoplatných kárných rozhodnutí nejvyšším správním soudem. Stížnost k nejvyššímu správnímu soudu jest na konečná rozhodnutí kár-á přípustná (viz heslo: Disciplinární právo, str. 406, odst. 1.); lze si tedy stěžovati na potvrzená konečná usnesení odvolacího kár-ho výboru, na potvrzená rozhodnutí odvolacího kár-ho výboru, zamítající odvolání bez závěrečného projednání, na rozhodnutí odvolacího kár-ho výboru, zamítající navrácení k předešlému stavu, a na rozhodnutí MNO. o řádné obnově řízení (nikoli na rozhodnutí MNO. o mimořádné obnově řízení, neboť na ni nemá nikdo nároku a žádosti o ni nesmějí býti projednávány — viz § 29, odst. 2., A-XIV/I).

f) Udílení milosti. Právo milosti (abolice a agraciaci) ve v-ých kár-ých věcech vykonává prezident republiky (§ 15, odst. 5., § 26, odst. 5., A-XIV/I, § 51 A-XIV/II) (viz též heslo: Abolice, Amnestie, str. 4, č. 4); následkem toho má též prezident republiky právo naříditi, aby mu kár. spisy byly v kterékoli fázi řízení předloženy k rozhodnutí o milosti (§ 51, odst. 5., A-XIV/II).

g) Výmaz trestu. Nárok na výmaz kár-ho trestu má obviněný, který se od ukončení kár-ho řízení bezúhonně choval, za 3 léta od právní moci konečného usnesení, jestliže je do té doby trest již úplně odpykán; o tomto výmazu rozhoduje MNO. (§ 26 A-XIV/I). Nejsou-li splněny podmínky nároku na výmaz, může výmaz z milosti povolití prezident republiky (§ 50, odst. 3., A-XIV/II).

10. Přechodná pravomoc kárných výborů. Širší osobní rozsah (viz č. 3) má v-á kár-á pravomoc nad čl. vojenskými gážísty, kteří byli podle zák. č. 194/1920 Sb. převzati z vojenských gážístů býv. rakouské monarchie. Tito gážísté totiž podléhají pravomoci kár-ých výborů i pro poklesky, kterých se dopustili před převzetím do čl. armády, a nezáleží na jejich hodnosti a branném poměru v době spáchání poklesku. Tuto pravomoc převzaly kár. výbory od disciplinárních výborů, jimž ji přikázal § 7 nař. č. 514/1920 Sb. (viz § 37 A-XIV/I a čl. V úvodu k A-XIV).

IV. V. káz. a kár. p. soudcovské. Pro důstojníky justiční služby, kteří jsou

v soudcovské funkci přidělení u některého vojenského soudu, platí v některých směrech zvláštní ustanovení. Především jsou vyňati z obecné v. káz. pravomoci nadobro a pro všechny káz. poklesky podřízení soudcovské káz. pravomoci svých soudcovských představených a nejvyššího vojenského soudu (§ 5 nař. č. 152/1927 Sb.). Z příslušnosti kár-ých výborů docela vyňati nejsou, ale patří před ně jen tehdy, když činem nebyly porušeny povinnosti soudcovského úřadu a soudcovské služby. Naproti tomu ve všech případech, kde je kár-ý poklesek zároveň porušením povinností soudcovského úřadu a soudcovské služby (porušení soudcovských povinností soudním deliktem, který se vymyká káz-mu vyřízení, porušení soudcovských povinností spojené jednočinně s poškozením neb ohrožením dobrého jména vojska), podléhají jmenování důstojníci kár. pravomoci nejvyššího vojenského soudu (§ 24 nař. č. 152/1927 Sb.).

Vojenskou soudcovskou káz-ou pravomoc vykonávají přednostové divisních soudů a prezident nejvyššího vojenského soudu, v II. stolici prezident nejvyššího vojenského soudu a kár-ý senát nejvyššího vojenského soudu; nad prezidentem nejvyššího vojenského soudu ji vykonává v první a poslední instanci kár-ý senát nejvyššího vojenského soudu (§§ 12, 15 nař. č. 152/1927 Sb.).

Vojenskou soudcovskou pravomoc kárnou vykonává v první a poslední instanci kár-ý senát nejvyššího vojenského soudu (§ 34 nař. č. 152/1927 Sb.).

Řízení před soudcovskými představenými se podobá v-mu káz-mu řízení, řízení před kár-ým senátem nejvyššího vojenského soudu v-mu kár-mu řízení, jsou tu však některé odchylky (místo závěrečného projednání ústní líčení, místo konečného usnesení nález, žádné potvrzování).

Literatura.

E. Dangelmaier: „Militärrechtliche und militäretische Abhandlungen“, 1893; A. Junk: „Handbuch des militärischen Disziplinarstrafrechts“, 1914; A. Kielhauser: „Die Vorschrift für das ehrenrätliche Verfahren im k. u. k. Heere und Ehrenratsfragen“, 1912; F. Kleemann: „Das neue Disziplinar-Strafrecht“, 1904; F. Schmid: „Das Heeresrecht der österreichisch-ungarischen Monarchie“, 1903 (str. 615 až 653); týž: „Das ehrenrätliche Verfahren und Disziplin“ v díle „Österreichisches Staatswörterbuch“. Viz též heslo: „Disciplinárny právo“ vůbec a zejména str. 393 398, 405, 406.

Josef Lepšík.

Knihovnictví.

1. Pojem. 2. Rozdělení knihoven. 3. Statistický přehled. a) Veřejně přístupné. b) Veřejně nepřístupné. 4. Nejdůležitější knihovny 5. Právní základ. 6. Knihovnické právo. — Literatura.

1. **Pojem.** Knihovna jest sbírka knih uchovávaná za účelem výchovným a vzdělávacím a soustavně uspořádaná. Slovo knihovna zná již r. 1560 Tomáš Rešel z Jindřichova Hradce. Starší české názvy pro knihovnu byly: knihárna, kniehářna (z poč. XV. stol.), také kněhovna. Ku konci XV. stol. byl též obvyklý název libráře z latinského librarium. V Kralické bibli se vyskytuje též název bibliotéka z řeckého bibliothéké. Karel z Žerotína r. 1633 v reversu o knihovně Jednoty Bratrské nazývá knihovnu bibliotéka neb libraria.

2. **Rozdělení knihoven.** Knihovny dělíme podle několika hledisek. Nejprve podle toho, kdo je vydržuje. Knihovny mohou býti vydržovány buď z peněz veřejných nebo z peněz soukromých. Knihovnam vydržovaným z peněz veřejných říkáme veřejné, z peněz soukromých soukromé. Knihovnam v právním smyslu jsou zásadně knihovny veřejné. Veřejné knihovny dělíme ve dvě skupiny: jednak v knihovny, jejichž účel jest knižní materiál účelně a kriticky sbírat, konservovati a vědecky zpracovávati, jednak v knihovny, jejichž účel jest knihou podporovati vědecká studia, vzdělání a výchovu. Prvními knihovnamy jsou t. zv. knihovny národní; tyto knihovny bývají vybaveny právem povinných výtisků za účelem, aby je konservovaly. Do druhé kategorie knihoven počítáme knihovny obecní, městské, knihovny škol národních, okresní knihovny učitelské, středoškolské knihovny profesorské a žákovské, knihovny vysokých škol, universit, technik, horních akademií, knihovny veřejných ústavů, museí, seminářů, pak knihovny administrativní, jejichž účelem jest shromažďovati a zpracovávati knižní materiál, nutný k účelům úředním jako na př. k účelům prací zákonodárných, ministerstev, nejvyšších soudů, obchodních komor, zemských úřadů atd. Veřejné knihovny buď jsou jen pomocné ústavy úřadů, vědeckých ústavů a učilišť nebo jsou to ústavy samostatné, vybavené vlastním správním aparátem. Knihovny národní jsou zpravidla knihovny t. zv. prezenční, t. j. půjčují knihy jen k účelům badatelským v místnostech knihovny; knihovny druhé kategorie jsou knihovny vý-